

12.7.2024

Promoter-hankkeen opintomatka Rezekneen, Latviaan 9.–11.7.

PROMOTER-hankkeessa (*PROMoting TERritorial strategies for sustainable mobility through green energy prosumer hubs*) tarkastellaan paikallisen uusiutuvan energian tuotannon ja kestävästi liikuttamisen yhdistämistä. Hankkeen kolmas opintomatka järjestettiin Rezekneen Latviaan. Hankkeen aikana vertaisoppimisen kautta haetaan parhaimpia käytäntöjä, joita voidaan siirtää alueelta toiselle.

Rezekne on vajaan 30 000 asukkaan kaupunki (Latvian 7. suurin), joka sijaitsee aivan itärajan tuntumassa. Ehdittiinpä opintomatkan aikana käydä tarkastamassa myös tilanne rajalla. Kaupunki on vahvasti kansainvälinen; kielimaisemassa on kuultavissa niin latviaa, latgalea kuin venäjääkin. Venäläisväestön osuus kaupungissa on ollut pitkään suuri. Viime vuosina kaupungin väkiluku on kuitenkin ollut laskussa ja yksi syy tämän taustalla on venäläisväestön poismuutto.

Hyvät käytännöt

GP 1: Cogeneration system in Olympic Centre Rezekne

Nimestään huolimatta kyseisellä keskuksella ei ole mitään tekemistä olympialaisten kanssa, vaikka hotellin etupihaa koristikin olympiatuli. Olympic Centre Rezekne (OCR) on kaupungin omistama yhtiö, joka hallinnoi liikunta-/jäähallia, jalkapallokenttää, ulkouima-allasta ja hotellia sekä hotellin yhteydessä toimivaa pientä ravintolaa. Kyseinen yhtiö tarjoaa siis paikan nukkua, syödä ja tehdä jotain.

OCR:n hyvä käytäntö liittyy hukkalämmön hyödyntämiseen. Jäähallin jäädyttäminen vaatii paljon energiaa ja prosessissa syntyy myös hukkalämpöä. Tuo lämpö hyödynnetään uima-altaan, hotellin ja rakennuksen lämmittämiseen.

Ratkaisu edustaa erittäin hyvin energian kiertotaloutta – kaikki hyödynnetään. Prosessiin syötettävä lähtö tulee osin uusiutuvista energialähteistä (aurinkoenergia), mutta osin joudutaan hyödyntämään verkkosähköä, jota ei välttämättä ole tuotettu uusiutuville. Hukkalämmön hyödyntämistä soisi sovellettavan kaikissa tulevilla investointihankkeissa ja näin Suomessa pääsääntöisesti tehdäänkin. Esimerkiksi Jyväskylässä Lintukankaan alueella Meltexin tehtaasta synnyttämää hukkalämpöä on tarkoitus hyödyntää alueen lämmittämiseksi, ja uudet datakeskukset eteläisemmässä Suomessa on kytketty kaukolämpöverkkoon.

Ketkä voisivat hyötyä käytännöstä Keski-Suomessa: Periaatteessa kaikki tahot, jotka investoivat hukkalämpöä tuottaviin prosesseihin. Erityisesti käytäntö kannattaa pitää mielessä, mikäli Keski-Suomessa tulee uusia jäähalli-investointeja.

GP 2: Rezeknen julkinen liikenne

Vajaan 30 000 asukkaan kaupungiksi Rezeknessä on erittäin toimiva julkinen liikenne. Kaupungissa on 22 linjaa, ja ne kattavat lähes koko kaupungin. Matkustajavolyymi oli vuonna 2023 yli 2,6 miljoonaa, mikä oli noin 7 % edellistä vuotta suurempi luku.

Ei ole ihme, että joukkoliikenne houkuttaa, nimittäin 85 % matkustajista matkustaa bussissa ilmaiseksi. Kaupunki tarjoaa bussimatkat ilmaiseksi mm. vähävaraisille ja opiskelijoille. Toistaiseksi kategorioita, joiden perusteella bussimatkustaminen on ilmaista, on kuusi. Myös lopuille matkustajista joukkoliikenne on kohtalaisen edullista: yhdensuuntainen matka maksaa 50 senttiä ja kuukausilippu 15 euroa. Houkuttelevuudesta huolimatta kaupunki pyrkii jatkuvasti kehittämään joukkoliikennettä sekä kasvattamaan käyttäjien tyytyväisyyttä (viime vuonna 77 % matkustajista oli tyytyväisiä), mm. parantamalla reittisuunnittelua. Rezeknessä myös asenneilmapiirissä on vielä parannettavaa, hyvin monelle yksityisautoilu näyttäytyy ainoana vaihtoehtona.

Kaupungin 29 linja-auton kalustosta, 4 on tšekkiläisen SOR:n sähköbussseja. Nämä sähköbussit on hankittu osittain koheesiorahaston rahoituksella vuonna 2018. Kalusto on osoittautunut toimivaksi ja tulevana vuosina kaupungilla on suunnitelmissa kasvattaa sähkökaluston osuutta.

Ketkä voisivat hyötyä käytännöstä Keski-Suomessa: Käytännön siirtäminen Keski-Suomeen on haastavaa, sillä Suomessa ei pystytä samalla tavalla hyödyntämään EU-rahoitusta joukkoliikenteen kehittämisessä ja toteuttamisessa – tällä hetkellä myös kansallisen rahoituksen saatavuus näyttäytyy haastavalta. Mikäli taloudelliset realiteetit sen mahdollistaisivat, voisi ilmainen joukkoliikenne tietyille väestöryhmille olla mielenkiintoinen kokeilu. Tällä toimenpiteellä pystyttäisiin myös kasvattamaan kyseisen kaupungin tai kunnan houkuttelevuutta kyseisen väestöryhmän keskuudessa. Tämä osin on Jyväskylässäkin ollut käytäntönä, lastenvaunujen kanssa matkustavat, saavat matkustaa linja-autossa ilmaiseksi. Monilta osin joukkoliikenteen kehitys Keski-Suomessa on samalla tasolla Rezeknekin kanssa.

GP 3: Energy management system

38 julkisessa rakennuksessa Rezeknekissä on käytössä energianseurantajärjestelmä. Järjestelmän avulla pystytään seuramaan rakennusten päivittäistä energiankulutusta ja tarvittaessa tekemään toimenpiteitä kulutuksen vähentämiseksi. Toistaiseksi tässä on myös onnistuttu: Sähkönkulutus neliometriä kohden on vähentynyt vuoden 2022 81,50 kWh vuoden 2023 67,11 kilowattituntiin. Lämmönkulutus vuonna 2021 oli 11 002 MWh, 2022 10 301 MWh ja vuonna 2023 enää 8595 MWh.

Energianseurantajärjestelmän auditointi toteutetaan vuosittain.

Seurantajärjestelmän toteuttaminen vaatii älykkäitä sähkömittareita, jotka Latviassakin jo pääosin on toteutettu. Lisäksi järjestelmän järkevä hyödyntäminen vaatii myös toimenpiteitä; ei vain seurantaa. Tässä ihmisillä on merkitystä: kuinka datan pohjalta saadaan motivoitua ihmiset toimimaan.

Sertifikaatin ylläpitäminen maksaa vuosittain 1 000 € ja seurantajärjestelmän 10 000 €. Tällä hetkellä Rezeknekissä on tyydytty dataan vuorokausitasolla, lisähintaa vastaan tuo tieto olisi saatavissa

tunnittain. Edellä mainittujen kulujen lisäksi vaaditaan henkilö, joka seuraa ja analysoi syntyvää dataa, sekä kannustaa rakennusten käyttäjiä toimenpiteisiin energiansäästämiseksi.

Ketkä voisivat hyödyntää käytäntöä Keski-Suomessa: Toivottavasti pääsääntöisesti energiankulutusta jo seurataan julkisissa rakennuksissa. Ainakin vastaavan kaltainen järjestelmä on jo käytössä Äänekosken uudessa jäähallissa. Käytännön kopioiminen on suositeltavaa.

GP 4: Educational program for children and EuroVelo 11

Pyöräilykulttuuri on heräilemässä Rezeknekissä ja myös kaupungin pitää tähän reagoida. Kaksi keskeistä opintomatkan aikana esiin nousutta tapaa ovat lasten ja nuorten kouluttaminen sekä pyöräilyreitistöt.

Lasten ja nuorten kouluttamisessa keskeinen elementti on pyöräajokortti, jonka suorittanut jo 240 10–15-vuotiasta. Opintomatkan osallistujia peloteltiin vakavilla kasvoilla, että mikäli ilman ajokorttia pyörällä ajaa, poliisi voi asiasta huomauttaa – tätä lausuntoa toki hieman pehmennettiin mainitsemalla, etteivät poliisit erityisesti valvo puskipyöräilijöitä. Pyöräajokortin kehittämisessä paikallinen poliisi on kuitenkin ollut mukana. Ajokortin avulla kaupunki toivoo luovansa vastuullista pyöräilykulttuuria.

Paikalliset, alueelliset ja globaalit pyöräilyreitistöt ovat myös merkittävässä roolissa pyöräilykulttuurin luomisessa. Keskisuomalaisesta näkökulmasta mielenkiintoista on EuroVelo 11 -reitin (itäisen Euroopan pyörämatkailureitti) kehittäminen, joka Suomenlahden ylittyään kulkee muun muassa Keski-Suomen poikki. Latviassa reitti on jo lähes täysin merkitty. Reitin kehittämisen yhteydessä paikalliset toimijat ovat myös mm. järjestäneet yrityksille koulutuksia siitä, kuinka pyörämatkailun tarpeisiin voidaan vastata.

Rezeknekin alueella kunta ja alueellinen matkailutoimija halusivat poiketa Euroopan tasolla linjatusta reitistä. Linjauksessa haluttiin mm. hyödyntää paikallisia pyöräilyreittejä. Lopulta alkuperäistä ehdotusta ei kuitenkaan saatu muutettua, ja toimijat päätyivät merkitsemään oman rinnakkaisen reitin. Tämä reitti numeroitiin myös numerolla 11, jonka uskotaan houkuttelevan matkailijoita myös rinnakkaiselle reitille.

Ketkä voisivat hyödyntää käytäntöä Keski-Suomessa: Pyöräilykulttuurin ja pyöräilytapojen edistäminen on tärkeä osa liikenneturvallisuustyötä, ja tässä kunnissa varmasti voitaisiin ottaa mallia Rezeknekin esimerkeistä. Myös EuroVelo 11 -reitin Suomen osuuden kehitystyössä on tärkeää perehtyä Latvian kokemuksiin.

GP 5: Infrastructure projects aimed to energy efficiency and RES

Vuosina 2018–2022 Rezeknekissä on toteutettu 10,6 miljoonan euron investoinnit julkisiin rakennuksiin, joilla on tavoiteltu energiatehokkuutta. Kaikkiin projekteihin on hyödynnetty EU-rahoitusta ja loppuosa on katettu kunnan omalla rahoituksella. Kaikki kahdeksan projektia ovat erittäin hyviä esimerkkejä siitä, kuinka koheesiomaissa EU-rahoitusta voidaan hyödyntää.

Hyvin lyhyessä ajassa toteutetut aika massiiviset investoinnit on suunniteltu kunnassa hyvin, kunnan investointipäätöksiä ohjaavat monivuotiset investointisuunnitelmat ja kehitysohjelmat, jotka päivitetään 4 vuoden välein.

Investoinneilla on saavutettu merkittäviä energiatehokkuushyötyjä ja samassa yhteydessä on myös lisätty aurinkoenergiantuotantoa, jonka myötä osa primäärienergiasta on uusiutuvaa. Energiatehokkuuden lisääntymisen myötä kunnan kustannukset, erityisesti lämmitykseen liittyen, ovat pienentyneet.

Ketkä voisivat hyödyntää käytäntöä Keski-Suomessa: Hyvä käytäntö tässä tapauksessa on ennen muuta EU-rahoituksen käyttö energiaremontteihin. Suomessa tätä ei samassa mittakaavassa pystytä hyödyntämään, sillä emme ole koheesiomaia.

Matkustaminen

Interreg-hankkeisiin liittyy paljon matkustamista, mikä on ilmaston kannalta – ainakin toistaiseksi – kestäväntöntä. Tätä haastetta pystyttäisiin kamppitamaan suosimalla maata pitkin kulkemista. Toinen matkalaisista kokeili sitä matkustamalla menomatkan Rezekneen ilman lentämistä. Se vaati muutaman tunnin istumista bussissa, mutta osoittautui toimivaksi ratkaisuksi.

Paluumatkalla hankehenkilöstö koki myös työmatkailun haastavimmat puolet – viivästyvät lennot.

Lopuksi

Hankkeen jokainen opintomatka onnistuu edellistä paremmin. Vaikka paikallisen energiantuotannon ja kestäväen liikkumiseen yhteen kytkeytyminen ei kovin vahvasti ole Rezeknekin käytännöissä läsnä, tarkentui hankkeen fokus jälleen kolmannella opintomatalla. Myös käytännön järjestelyissä toimiva konsepti hioutuu jokaisella opintomatalla.

Keski-Suomen näkökulmasta opintomatka oli onnistunut ja hyvissä käytännöissä on elementtejä, joita voidaan viedä eteenpäin maakunnassamme. Täysin sellaisinaan käytännöt eivät ole siirrettävissä. Valitettavasti kesäloimakauden vuoksi delegaatiossa ei ollut mukana stakeholdereita. Tulevilla opintomatoilla tulee huolehtia, että mukana on 2–3 stakeholderia. Onnistuneella osallistujien valinnalla pystytään myös paremmin hyödyntämään opintomatoilta saatava informaatio maakunnan kehittämisessä.

Pekka Matilainen
energia-asiantuntija
pekka.matilainen@keskisuomi.fi
050 343 0758

Valtteri Paakki
maakuntasuunnittelija
valtteri.paakki@keskisuomi.fi
040 525 6059